

*E.Ä. Äàì èí à, È.À. Đàëüí eëâà
Í ñèõî ëï ãè÷åñêèå i ðî áëåì û äèàãí î ñòèèè
è í öáí êè êà÷åñòâà i í ãäí ðî áèè áûí óñêí eëâà
âóçî á e i ðî Ôåññèí í aëüí í é äåÿòåëüí î ñòè*

Áí ááðáíí éá á í í níéáíí éá ááñýöeéáðey á ðí níneé-
nýóþ níenðoáíí ó áúñþøááíí í áðáçíí ááí eý yéáí áí ðí á
çáðóááæíí í áí í í úða, náýçáíí í í áí n í í áíí enáí eáí
Áí eý í níet áí ní áéàðáíí eý, á ðáðæáá ðýðáá eý í í ááðé-
í í í -ðáðíí í eý áðe-ðáññééð í níí ááíí eé ðáðáíí eçáðéé
áññáð oððí áí áé í áðáçíí ááíí eý í ðéáðáéé ðáðáíí e-áíí aíí e-
í í níðe, í ðí ðéáðáíí ðáð-ðáññéé ðáðáèðéý ðáðáíí í óððí á-
í ááíí e í áðáçíí ááðáèðúí í e níenðoáíí û (í á ðáðááðáðáðéü-
í í í e ðáðáéíí aéüúí í í óððí áí ýð), -ðíí í í níðóæééíí
«ðí ð-ðíí í » é áéðéáðéçáðéé ðáðáðáíí ðéé ðáðáíí ðáðé-
ðí -í áðíí áí eý áðe-ðáññééð, ðáðíí í eý áðe-ðáññééð e í áðíí -
ðáð-ðáññééð í ðíí aéáíí aéðáðáíí níðóæéé, í ðáðáíí eé (e óí ðáðá-
ðáíí eý) eá-ðáñðoáíí í í áðáçíí ááíí eý. Yðí í ðéáðáéíí
e í í ðáðíí í í í óðíí áí áí eþ í áðáçíí ááðáðéüúí í e í í eðéðé-
ðéé á ñòððáíí á e, eáe níðáñðoáéá, - ðáðáíí níðí ðíí aðéé
ðáðéé e í í ááðæáíí eý áúñþøááíí í ðíí ðáññéíí aéüúí í -
áíí (í níí ááíí í í níí ðéé ðáðíí áíí áí eðáðíí í áíí) í áðáçíí ááíí eý
[1-2].

Í áñóæááí éá í ðí áéáí áæááí í ñòðééé, éí í óðí ey
é í öðíí éé áéá÷áñòðá í ðí Óåññéé í áéúí í éé í í áááí ðí á-
éé níi áöèæéñòðá ní áûñøðéí í áðàçí ááí éáí áûñcaa-
í í áûá é ðáí, -ðíi níi áðáí áí í í á yéí í í í ééí -níi öe-
áéúí í á Óåçåéðéá í í áéð ñòðáí, á ðíl -ðéñéá è
Ðíññéé, í ðääúýæyéðó í áûá ððaaáí ááí éy è áúí óñ-
éí ééó áûñøðáé ðéí éú. Á í áñòðí ýùáá áðáí ý áûñ-
øðáy ðéí éá áí áñáí í éðá ñòðí ðò í áðåá ðåðáí éáí
çäáá- í í áááí ðí áéé áúí óñéí ééí á í á ðí éüéí á ðí ð-
í áðá ñíi áöèæéñòðá-í ðí Óåññéé í áéá á ócéí é í áéá-
ñòðé cí áí éy, í í é ðåçåéðéý ðò éáé éé- í í ñòðé áí ðí -
áí é é ðáí ð-áñéí í ó ení í éüçí ááí ðé í í éó- ðíi í úó
cí áí éé í á ðí éüéí á ñòðåðá éí í éðåðói í é níi áöèæéñ-
í í ñòðé, í í é á ñíi ááéí Úó í áéáñòðóyó í ðí Óåññéé í áéú-
í í é ááýøðæéúí í ñòðé. Óåéáý ñèðóðáöéý ñèí áééáñú
éç-çá áí çðí ñòðåáí níi ðíñá í á áúí óñéí ééí á áûñøðáé
ðéí éú ñáí Úó ðåçéé- í Úó í ðí Óåññéé, níi çäááðá-
áí éí éððáí ðéí ðí ðåññéé í áéúí Úó óñéðá
í á ðúí éá ððooðáá. Í ðéé ýòí í á í áñòðí ýùáá áðáí ý
áæááí í ñòðééá è í ðáíí éá áéá÷áñòðá cí áí éé, ðíi áí éé,
í ááúéé á, áíçí í æí í ñòðáé éó í ðåéðé- ðñéí áí i ðé-
í áí áí éy, níi í ñíi áí á Úóéáí éy í í ðääáæéýþòñý níi á-
öèæéñòðáí è éí í éðåðói í é í ðí Óåññéé í á í í áðåðé-
í áéúí í -ðåðói í éí áé- ðñéí í óðíi áí á [3-7]. Í í ýòí áí
ýáí í á ðåðooðáá áúí óñéí ééáí áóçí á äéý í ðáí áí -
éáí éy í ééððáí ðéé í á ðúí éá ððooðáá [8-11].

Ñèoóàöeý óñóáðäýåðñý áñú è ðàí, , ðòí, è ñí -
æäæäíéþ, i í åëå áñü ñóñéí èéè áóçî á í å í åóó óñ-
í åøí í i ðäçáí ðèðí åàðù ñääý, í áñ cí á÷-åòü ñâñ è

Óàèèì ́ ádàçáí , í à ́ñí ́ ááí èè áúøàéçéí æáí -
í áí ́ Ú ́ éäááí , ÷òí ́ òáí éá èá-÷áñòáá ́ ́ ááí òí áéé
áúí óñéí èéá áóçá áí éæí à ́ñééááúáàöüny , ́ ́ ́ áí ü-
øáé ́ áðá èç òðåôñ ́ ñòàáéýþùéô . Yòí áééááí ́ ñòé-
éá è ́ òáí éá:

1) Í Óðí Óðaññèí í àëüí Úô çí àí èé, óí áí èé, í àâú-
êí â è äð;:

2) ðaçāeði nòè † ði ðaññéi í aëúí † ái † úøæáí èý, † ði ðaññéi í aëúí † é èðåàðøéáí † nòè, † ði ðaññéi - í aëúí † ái † áðææáí èý è äð;

3) óðí áí ý ðàçâèòëý í ðí Óâññèí àëüí í áàæí ûõ
ñèñòåí í ûõ ñâí éñòâ ëè÷í í ñòè.

Â ýôî é nâyçê ãí cí eèååò i ðî áéâi à ðåçðåáá ðee
 i ðeí öeí î å áüäåééí èý è í oáí êè nai èo ÁÄÅ. Ï á-
 üèå i ðeí öeí û áüäåééí èý ÁÄÅ, ðåçðåáá òáí í üå
 å öäééí l äey ñi öeí åöi àí èòåðí lâí cí àí èý [1; 14],
 áüèé i l aëöeöeödí åáí û í àí è aëy i nœöi ëí aë-åñ-
 éí lâí lâðací åáí èý. Áí ðòri i l oáí ðòðe-åñééé i ðeí -
 öeí i àí ðåäåééí i à ðæééí è l ðåí ð aëäåééðe-åñééö
 åäééí èo, öñâi åí èå êí ði ðüö i l âùòøååò êí l i åðåí -
 óí i ñòu å l aëåñòe ñi åñòååí i l ÷ aëí åå-åñééí è åäy-
 ðåéüí i ñòe ñòðååí ði å eâé hóáúåéö i l åùåñòååí -
 i l é, ñi öeí èðéüöödí l é è l åðñi l aëüí l é æèçí è,
 i l çâi eyåò ðåññi àòðéååòü l åùåñòååí è ÷ aëí ååéå
 å èo åçåèi l ååéñòååè è åçåèi l nâyçê. l ðeí öeí
 nèñòåí l i è aëéþ-åí l i ñòåí è i nèðí èí aë-åñééí lâí lâ-
 ðací ååí èý à i ði ðåññi åöi àí èòåðeçåòèé l å-åí èý
 è åí níi èòåí èý i l çâi eyåò ö-èòåùååòü l l åùå åí ç-
 l æí l ñòe ði ññèñééí è ðåäéüí l ñòe - l aëé-åí

á ñeñõoåí á áðåçáí áaí éy éæðæéí aëüí ûõ áî çí áæ-í ñoåé ðæñøðéðåí éy ñí áåðææí éy i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áí áðåçí áaí éy. Ðåææéèçæöéy i ðeñ öeñ à ðóí áaí áí - ðåææéçæöéè ñí áåðææí éy áací ãûõ ãæäåéðé-åè-åñéèo ååééí eõ i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áí cí áí éy á í áðåçí - áåðåæüí 11 i ðí òåññå áî çí íæí à çå ñ-åò Í áó-í í áí ñeñ òåçá è eí ðååðæöéè áací áuõ aëæææðé-åñéèo ååééí eõ, i ðååñòåææí áuõ á ðåçí ûõ áææñöyö ñí - õéí áóí áí eðæðí í áí è i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áí cí áí éy, à òåæææææéþ-áí éy yéåí áí óí á í áó-í íé ååýðæü-í ñòé á í áðåçí áåðæüí ñe i ðí òåññ áî åñåñ yðæí áo ááí áí ðååí åçææöéè. i ðeñ öeñ ñí åðåðí áí éy i íééí á-ðåææí áeüí ñòé è i íí éçí à á í ñòðí áí èé ðåå-ðåðééí -i áðí áí éí åè-åñéèo ñí ñí áåí èé ñeñðåí û i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áí cí áí éy i í ðåååéyåñöy áí i éé-ðóþùåé ðåðæðåðñøðééí è e ñí åöèðééí è i ñeñõi - eñ åè-åñéñ-í áí cí áí éy è áæåò áî çí íæí í ñòü èééí ñ ðåçí ûõ óí åéé çðåí éy «i íñí ïðåðåò» í á íáúåé-ðééí óþ ñí òææüí óþ è i ñeñõi eñ åè-åñéøþ ðåææü-í ñòü, èéåí ñ ðí åèé çðåí éy åæéí ñòååí íé i áðå-æææí û. i ðeñ öeñ ñí ñí ðí áí ñòðí áí éy åæéí ñòååí íé i ðí-åææí û ñí ñòåí áí éy í åöéí áéüí i -éóéüðóðí ûõ, í åöéí áéüí i -áñòååðñòååí áuõ i ñí á ñí ååðææ-í éy i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áí áðåçí áaí éy á ñí åðåí áí í ñó ñóñé åéyö. i ðeñ öeñ åçææí ñí ååðææí éy i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áí áðåçí áaí éy ñ áñí ñí èòåí éåí, ðí ðí èðí áaí èåí i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í éóéüðóðú èé-í ñòé ñí ñí áñòååðå ñí çääí éþ oåéí ñòí ûõ i ðåå-ñòååéæí éé i í ñeñõi eñ åè-åñéñ-í cí áí èé, åñí ååæéí i åéy áåí i íí èí áí éy è i ðåéðé-åñéñ-í áí ñeñí i éüçí áa-í éy áñåí è í áó-åþùèí éñy. i á í áí åå cí å-éí û i ýåéyåñöy i ðeñ áí áí éå yóí áí i ðeñ öeñ à i ðé áúåí-ðå, ðåçðåáí ðéå è áí åæðåí èé i áðåçí áåðæüí ûõ ðí ðí, ðåðí èé, ðåðí i éééé. i ðeñ öeñ ñí òææüí i -i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í çåùéùåí i ñòé è óí ðí èðí áa-í éy è í áðåñáà è í åééååí èþ íáó-åþùèí éñy i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í è cí áí éy è i áí ðååéæí áí åå-åææí èå è i ñóåí éó ððåí ñòí ðí åöéè åæææðé-åñé-ééò ååééí eó: ðí ðí èðí áaí èå ó áó-åþùèñöy i - ðåååéæí áuõ åðò ðåðæðåðå, ñí i ñí áí í ñòåå, i ñòåååææéè, i ñeñõi eñ åè-åñéèo i ðeñ áí áçåùéùåí èþ íåééåí i ðeñyò-í ûõ ñí ðææéüí i -yéí i ñí è-åñéèo, ñí òææüí i -i ñeñõi eñ åè-åñéèo ðåæðí ðí á, èí áþùèo i ñòí á ñí-åðåí áí i íé ðí ññéé, åææéæåòí i ñòé i ðææí ðåøéè á ñí ðææéüí i è i ñeñõi eñ åè-åñéñ-í áðåí áí è i ðí-ñòðåí ñòåå. Ò-åò yóí áí i ðeñ öeñ à i ååñí å-ééææåò i ðåæí ðåðí áí éå i ðí ðí ñòðåí ñòåå. Ó-åò yóí áí i ðeñ öeñ à i ååñí å-ééææåò i ðåæí ðåðí áí éå i ðí ðí ñòðåí ñòåå. Ó-åò yóí áí i ðeñ öeñ à i ååñí å-ééææåò i ðåæí ðåðí áí éå i ðí ðí ñòðåí ñòåå.

Äey ei í oði ey è iðoáí èe èa-+áñðóáa í ði Óaññé-
í àeúí í ái , í neóí ei èe-+áñéí ái cí ái ey ñòðóááí òáí è-
í neóí ei ááí è í ái è áúé ècaðáí í í eði ðeí ái áúé

À. «ÈÍ òââðâæúí ûâ» ÁÄÅ, í ðí ðí äýùèâ -âðâç
âñâ ï áúâí ðí Ôâññéí î àéüí ûâ í ñèðíí èí àé-âññéâ
æññöei í èëí û Äí Ñ Äí ï, ððâáí ñôí ðí èððþùèâñý
â çââðñéí ï ñòe ïò ní åðéðéèéé ó-âáí î ãí éóðñâ:
ï áúay í ñèðíí èí àéy, èñòí ðéy í ñèðíí èí àéè, ní öe-
àéüí ày í ñèðíí èí àéy, í ñèðíí èí àéy ðâçâèðéy è
âí çðâññí ày í ñèðíí èí àéy, í ñèðíí èí àéy ððâáá, í ñè-
ðíí âáí åðéèâ è äð. È í èí áúèé ï ðí âñâí û ñèñðâíl ï -
ï áðâçþùèâ ÁÄÅ, í aí ðèí äð, «í ðâáíl àð ní âðâ-
íl í l í è í ñèðíí èí àéè», «ââýðâæúí ï ñòü», «í âðâç»,
«í ñèðé-âññéâ í ðí ðâñññû», «í ñèðé-âññéâ ní ñòl ý-
í èy», «í ñèðíí èí àé-âññéâ ñâí éñðââ èé-í ï ñòe» è äð.
Ýøe ÁÄÅ ñèðâæèéé í ðâéí óùâññðâáí l í èí àééâoí -
ðâí è í ðâáí èé èâ-âññðââ í ñèðíí èí àé-âññéâ íl cí áí èy
ñòóðâáíl ðí â ðâçí ûðò éóðñí â.

А. «Ні́ ăօէաءុ́ ւâ» ÁÁÁ, ýaeýþùeâñy áací áu-
l è aey êi éðaoí l é i ððanëe i nèoî êi aè÷âñêi ái
cí ái eý, ðaññi aððeâaâi úa á ðaâi ððoð÷âñêi l è
i ððaðeð÷âñêi l êi l ðaâenðoð (ÁÁÁ i nèoî êi aèe ðaç-
âæðeý è ái çðaññoi l é i nèoî êi aèe, i âaaâi aè÷âñêi é
i nèoî êi aèe, nñ öeâæüí l é i nèoî êi aèe, eeei è÷âñ-
êi é i nèoî êi aèe, i nèoî aæâaâi ñðøeëe, yéñi áððei ái -
ðaæüí l é i nèoî êi aèe è að). I ðe ýòi l «nñ ăօëææü-
í ւâ» ÁÁÁ nñðøæeëe i i ðæçððæýi è i ððoâi ee
êa÷âñðâa nñ ăօëæüí l ái i nèoî êi aè÷âñêi ái cí ái eý
ñðoâaâi òi á - áoâoðùeð i nèoî êi ái ái.

Ā. Āī' ī ēí ēðāëüí ûá ī ī ēàçàðåäéé: ī öäí ēä ðåøå-
í ee ēí ðöí ëüí ī -í áó÷-äþùèò è ðänöí ãûö çäääí ee;
ī öäí ēä ñäí ī ñöí ýöåëüí ī é ðåäí ðû ñðöåäí ðí â (éä-
-ðänöäí ãûüí ī eeí áí èý ðåôåðåðòí â, äí eeäí â, í áo-
í ī -enññéäí ãûðåðí iññéèò è ó-âäí ī -enññéäí ãûðåðí iñ-

Néèòò çàääáí èé, ééöðñí áúö, äëëí èëí í ñ úö ðääáí ò è äð); í öäí èá óðñí áí ý cí áí èé ñòóäääí ðí á í à nàí èí áðäö, í ðääéöð÷åññéèö è éääáí ðäöí ðí ñ úö ðääáí òäö, èí èëí è-åéöí àö, ðäí ð÷åññéèö ðääáí ò, áúíí í èí ýái ñ úö í í æä-ëäí èþ ñòóäääí òä, ní ñòäåéëäí èá áí í ñ ðäöéè è ðääöäí - çéé í à í í áúä í ñ èöñí èí åè÷åññéèå í óäéèéäööè, í öäí èá óðñí áí ý í ðèí áí áí èý í ðí ðäññéí í àéüí ñ úö í ñ èöñí èí åè÷åññéèö cí áí èé ñòóäääí òäí è á ðí äå ðäç-éè÷í ñ úö í ðäéööè.

Â í àñòñî ÿùåå áðâíl ý ñêî í ñòðòðéðí ááíl ú í ááí ðû êhâæèìl áðòðé÷åññéèò éíl ñòðòðí áí ðíl á (òåñòñîl á, òåñòñîl - åúñçåäæíl éé, éíl í ðòðíl eüíl í - í áð-÷åþþùèòl íl ðíl öåäööd, ðâíl ð÷åññéèòl çåäæà÷ è äð), à ðâæææå ñèñòðål á l ðâíl èé èçíl áíl áíl éé óðíl áíl ý í ñèñòðíl èíl àé-÷åññéèòl é èíl ðíl èðòl - ááíl íl ñòðé è ðâçåèòðèýl íl ñèñòðé÷åññéèòl íl ðíl öåññîl á.

Í öáí éá óñáí áí éý ñooááí òáí è áúááééáí í úo íñ-
í áí úo àéäæéðè-åñééö åáéí èö àéäáí í ñòéðí åà-
éñü í í ðäçðåáí òáí í úí í í éäçåðäéýí (í ýøéáæ-
éüí í é øéæá). Äéý í ðääéüí úo àéäæéðè-åñééö
åáéí èö áúéè í éó-÷áí ú ðäðæéðäðéñòéé «í ñöðí-
-÷áí í áí» èá-÷åñòåá cí áí èé, òáé èéá í è í í áäæéè
å çáí åðú í í åðöåéí äéñööí ééí áí. Á yøéö ñéö-÷-å-
ýö åí cí èéæáå åí cí í æí í ñòú í ðí ñéåééöù äéí áí è-
éö èö ððáí ñòðí ðí åöèé (éåé í í éí æéðæéüí óþ á ñay-
çé í áí åáúåí èåí èí ðí ðí åöèé í í åáí í é
åéäæéðè-åñééí á áåéí èöá, òáé è í áåðæéáí óþ). Ñoo-
åáí òáí í ðäáí ñòååéýéæñü áí cí í æí í ñòú í åðåå-
éí í ððí éüí úí è çáí åðáí è í ðí ååðéöù ñåí è cí áí éy.
Ñ yóí è öåééþ í í áñáí í ðäáí åòáí áúéè í ñòåå-
éáí ú í åéåðù ó-÷åáí í -í åðí åé-÷åñééí áí éóí áí ðà-
öèé, éí ðí ðúá åééþ-÷åéé ðåéí í áí ååðéèé, í åðí åé-
-÷åñééá í åðåéæéü, níí åöèæéüí í í ááí ðí åéáí í úá-
ó-÷åáí úá í íñ áéy, ðäçðåáí òáí í úá éí í ððí éüí í -
í áó-÷åþùéå çáäáí éy.

Í áñóæà i åðâûå äâà êí i íí áí òà êí í òðî èý è
í öáí èè èà ÷ åñòà j ðî Ôåññèí í äëüí l áí l áðací àa-

Eèòåðàòóðà

2

17. Äáì èí à È.Á. Ț ńèõî ëî àè÷âñêî á çäî ðî áüâ ëè÷í ń - ńòè éæé ń ðî áëåì à ńáùáé ń ńèõî ëî àèè // Áâñðí èé Áë-ðàéñêî é ń àóéè. Ț ńèõî ëî àèý. – 2004. – 1. 3.
18. Đàëüí èéí àà È.Á. Æèçí áí ń ûâ ń áðñí áèòèåú ëè÷í ńòè: ń ńèõî ëî àè÷âñêèé éí ń òâéñò. – Áàðí àóé, 2002.
19. Äáì èí à È.Á. Ț ńèõî ëî àè÷âñêî é éóëüòóðá ń á-ääááà-ń ðî Òâññèî ń àèà / È.Á. Äáì èí à, ń .Á. Ëóæáéí à, È.Á. Đàëüí èéí àà È.Á. Öáí ń ńòðí ń -ńí ńñèî áîé àñí áèò ńóáúáèòèåí ń áî ń áðâæèåàí èý áðâí áí è á ń áðèî á êðè-çèñà òðèäöàòè ń àò / È.Á. Đàëüí èéí àà, Á.È. ń óðà÷åà, È.Á. Đàëéí // ńèáèðñèèé ń ńèõî ëî àè÷âñêèé æoðí àé. – 2004. – 1. 19.